

سفر دوم مظفردین شاه به اروپا (انگلیس) ژوئن و اوت هفتم، علاءالسلطنه (ردیف دوم نفر اول از سمت چپ) و اتابک (پشت سر مظفردین شاه)

هنوز در حالت تعطیل و تعویق است و هر وقت اجرای عمل را از وزیر مختار در تهران می‌خواهیم جواب درستی نمی‌دهند و به طفره می‌گذرانند... ناتمامی این کار اسباب بعضی شهرت‌های بد در خراسان می‌شود و سبب می‌شود که به خاطر ما کدورتی حاصل نماید. با وجودی که مبلغی از خاک و حقوق اصلیه خودمان هم در این مسئله از میان رفته است، این کار را نمی‌گذرانند. خیلی باعث انزجار قلبی ما و وزرای ما است. شما مأمور هستید که فوراً بروید هر جا لرد سالیسبوری است او را ببینید و همین تلگراف ما را تماماً برای او خوانده، جواب صریحی از لا و نعم بگیریید و به عرض برسانید.» مذاکره علاءالسلطنه با نخست‌وزیر و وزیر خارجه بریتانیا موفقیت‌آمیز بود و آنان دستورات لازم را صادر کردند و میرزا محمدعلی خان نامه‌ای نزد شاه فرستاد: «به خاکپای اقدس همایون شهریاری، به عرض خاکپای همایون می‌رساند، وزارت امور خارجه انگلیس به موجب جواب تلگرافی جانشین هندوستان اطلاع می‌دهد که امیر افغانستان قرارداد دائر به هشتادان را قبول کرده است. خاطر مبارک همایونی مطمئن باشد. فدوی خانه زاد، محمدعلی.» چنین امتیازهایی که انگلیسی‌ها به علاءالسلطنه اعطا کردند زمینه نفوذ و تثبیت جایگاه او در سیاست قاجاری که از زورگویی‌های بریتانیا کلافه بود فراهم کرد. ولیعهد مظفردین شاه نیز به واسطه ارتباط علاءالسلطنه با آذربایجان و از سوی دیگر سفارش‌های خرید مکرر ولیعهد از لندن از خدمات او بهره‌مند شده بود اما پس از دوران سلطنت و سفر دوشم در سال ۱۲۸۱ شمسی به اروپا بود که بیش از پیش میرزا محمدعلی خان چشمش را گرفت و بارها در سفرنامه‌اش از او به نیکی یاد کرد. در جایی نوشت: «ظهر برای ناهار رقتیم به سفارت خودمان، علاءالسلطنه و پسرهایش و اجزاء سفارت همه بودند. حقیقتاً علاءالسلطنه خیلی نوکر خوبی است. از خدمات او خیلی راضی هستیم نهار مفصلی تهیه کرده بودند خوردیم.» در همین سفر بود که علاءالسلطنه نشان بند جوهر یا گارتر، مهم‌ترین نشان دولتی بریتانیا را از پادشاه انگلستان ادوارد هفتم دریافت کرد؛ نشانی که پیش از آن به ناصرالدین شاه اعطا شده بود و این اقدام دولت بریتانیا موجب رنجش مظفردین شاه شد اما علاءالسلطنه با تلاش فراوان این خطای دولت بریتانیا را اصلاح کرد و البته مجلس انگلستان نیز در اعتراض به ادوارد هفتم، نخست‌وزیر و هیئت دولت را تا پای استعفا کشاند و دو گزینه اهدای نشان به شاه ایران و یا استعفای دولت را مقابل ادوارد هفتم قرار داد و این نشان در فوریه ۱۹۰۲ توسط هیئتی به ایران فرستاده و تقدیم مظفردین شاه شد و در پی این احترام از سوی دولت انگلستان مظفردین شاه نیز عنوان پرنس محمدعلی خان را به او اعطا کرد. ولی مجدداً در مه ۱۹۰۵ به‌عنوان سفیر فوق العاده از جانب مظفردین شاه برای تقدیم هدایای شاه ایران به خانواده سلطنتی انگلستان، راهی لندن شد و در کاخ باکینگهام به هنگام تقدیم هدایا که شامل نامه‌ای به خط شاه و یک قالی ایرانی بود، نشان سلطنتی ویکتوریا را دریافت کرد و مظفردین شاه نیز درجه نظامی امیرنویان و نشان درجه اول شیروخورشید را به او اعطا کرد.

محمدعلی خان علاءالسلطنه که دو بار نخست‌وزیر و هشت بار وزارت امور خارجه را تجربه کرد، یکی از طولانی‌ترین تجربه‌های سفارت را با ۱۶ سال حضور در لندن کسب کرد و با این حال نام بزرگی از خود در سیاست به جا نگذاشت؛ علاءالسلطنه در میان رجال وطن دوست و خائن قاجاریه کارنامه‌ای میانه از خود به جا گذاشت و از یادها فراموش شد، نه خدمتی بزرگ از او به یادها ماند و نه امتیازاتی که به دولت‌های خارجی اعطا کرد؛ آنچنان چشمگیر بود که منقور تاریخ شود

هشت بار وزارت خارجه

پیش از این در سال ۱۲۷۵ شمسی علاءالسلطنه مقام وزارت امور خارجه را رد کرده بود چراکه چنان از مقام سفارت در لندن راضی بود که وقتی برادرزنش امین‌الدوله به صدراعظمی مظفردین شاه رسید و مقام وزارت امور خارجه را به او پیشنهاد کرد، جایگاه باثبات و آرامش را به وزارت پرمشغله و بی‌ثبات در تهران ترجیح داد اما با صدور فرمان مشروطیت رسماً به ایران احضار شد و در کابینه میرزا ناصرالله خان مشیرالدوله، مقام وزارت امور خارجه را برعهده گرفت و این منصب را در دولت‌های آینده بی‌ثبات مشروطه در دوره محمدعلی شاه برخلاف اکثر رجال و صدراعظم‌ها برای چند دوره همچنان حفظ کرد. علاءالسلطنه به‌جای خودش فرزندش میرزامهدی خان مشیرالملک را که پس از مرگ پدر صاحب لقب او نیز شد، وزیر مختار در لندن نمود که او نیز مانند پدر پانزده سال عهده‌دار این مسئولیت بود. با به توپ بسته شدن مجلس و شروع استبداد صغیر نیز همچنان زمامدار وزارت خارجه ماند. در حالی که در این دوره سفارت بریتانیا در تهران به محل پناه مشروطه‌خواهان متواری بدل شده بود و شاه به قزاق‌ها دستور داده بود سفارت را محاصره و مانع پناه بردن افراد بیشتری به آن شوند و این امر با اعتراض سفارت مواجه شد و وزیر امور خارجه برای رفع و رجوع ماجرا تلاش کرد و در نهایت سفارت چنین پاسخ داد: «جناب علاءالسلطنه، وزیر امور خارجه، نامه جناب اشرف ارفع را که بر حسب امر علیحضرت اقدس شهریاری برای هونی که در چندین روز به سفارت علیحضرت پادشاه انگلیس وارد آمده، اظهار تأسف فرموده‌اید به نظر اولیای دولت خود رسانیدیم. به موجب دستورالعمل که امروز از وزیر امور خارجه علیحضرت پادشاه انگلیس رسید، مأمورم به جناب اشرف ارفع اطلاع بدهم که عذر بی‌احترامی‌های مکرری که با وجود اعتراض‌های رسمی

دیپلمات‌ها

درخواست کامرون از چین درباره ایران

وزیران امور خارجه چین و انگلیس با یکدیگر دیدار و درباره تحولات دریای سرخ و ایران گفت‌وگو کردند. دیوید کامرون، وزیر امور خارجه انگلیس با وانگ یی، همتای چینی خود در حاشیه کنفرانس مونپخ با یکدیگر دیدار کردند. بنا بر اعلام وزارت امور خارجه انگلیس، کامرون در این دیدار از وزیر امور خارجه چین خواسته است تا از روابط پکن با تهران برای اعمال فشار بر انصارالله یمن در رابطه با حملات به برخی کشتی‌های تجاری در دریای سرخ استفاده کند. وزیر امور خارجه انگلیس همچنین درباره مسائل پیرامون حقوق بشر در استان سین کیانگ در چین و هنگ کنگ با وانگ یی گفت‌وگو کرده است. وزارت امور خارجه چین نیز در بیانیه‌ای درباره این دیدار اعلام کرد: وانگ در اظهارات خود تأکید کرده است که هر دو طرف باید ارتباطات راهبردی را تقویت و نقش خود را در ارتقای امنیت و حفظ صلح ایفا کنند. وانگ یی به‌علاوه گفته است که دو طرف باید برای توسعه «همگرایی منافع» و مدیریت صحیح اختلافات و تضادهای میان دو کشور تلاش کنند تا روابط خود را به مسیر درست بازگردانند.

آینده منطقه از آن آمریکا نیست

علی اکبر ولایتی، مشاور رهبری در مصاحبه با شبکه الجزیره به تحلیل تحولات منطقه پرداخت و تأکید کرد: آینده منطقه قطعاً از آن آمریکا، انگلیس و صهیونیست‌ها نخواهد بود. ولایتی در این مصاحبه اظهار داشت که گروه‌های مقاومت اسلامی به صورت خودجوش در مناطق حساس جغرافیایی اعم از آبراه‌های مهمی چون باب‌المندب و دیگر نقاط مهم منطقه حضور دارند. حمایت گروه‌های مقاومت از یکدیگر روزبه‌روز به‌صورت منسجم‌تر و به مرحله شکست‌ناپذیر رسیده است. تهاجم اخیر رژیم صهیونیستی منجر به یکپارچگی مردم منطقه و دیگر آزادی‌خواهان در کشورهای مختلف جهان با ملت فلسطین شده است.

تغییر مرزها غیر قابل قبول است

سفیر ایران در ارمنستان تأکید کرد که هرگونه تغییرات ارضی در کشورهای منطقه برای تهران غیرقابل قبول است. «مهدی سبحانی» سفیر جمهوری اسلامی ایران در ارمنستان در پاسخ به سوال یک رسانه ارمنستان به نام آرمن پرس درباره اینکه آیا موضع تهران در خصوص دالان تورانی ناتو تغییر کرده است؟ اظهار داشت: «موضع رسمی جمهوری اسلامی ایران این است که تمامیت ارضی تمامی کشورهای منطقه باید حفظ شود. موضع قطعی جمهوری اسلامی ایران این است که به‌هیچ‌وجه نمی‌توانیم تغییرات ارضی را بپذیریم. هرگونه تغییر در این زمینه باید براساس به رسمیت شناختن متقابل تمامیت ارضی دو کشور صورت گیرد و این موضع نهایی ما باقی می‌ماند. موضع نهایی ایران این است که تمامیت ارضی کشورهای منطقه حفظ شود. ما از تمام طرف‌ها برای برقراری روابط گرم و مسالمت‌آمیز در کوتاه‌ترین زمان ممکن حمایت می‌کنیم. ما مطمئن هستیم و معتقدیم که تنها راه، داشتن روابط مسالمت‌آمیز و گفت‌وگوی دوستانه است. ما با همه طرف‌ها برای تسهیل صلح در منطقه در ارتباط هستیم و گفت‌وگو و تبادل نظر می‌کنیم.»

وزیر کابینه او سلطان عبدالمجید میرزا عین‌الدوله، وزیر داخله، میرزا حسن خان وثوق‌الدوله، وزیر امور خارجه، میرزا حسن خان مستوفی‌الممالک، وزیر جنگ، میرزا احمدخان قوام‌السلطنه، وزیر مالیه، میرزا اسماعیل خان ممتازالدوله، وزیر عدلیه، میرزا صادق خان مستشارالدوله وزیر و پست و تلگراف، میرزا حسن خان مشیرالدوله، وزیر علوم و اوقاف، میرزا حسین خان مومنت‌الملک، وزیر تجارت و فوائد عامه بودند و عضو چهره‌های دوستدار سیاست انگلیس در آن چشمگیر بود و بر همین اساس مهم‌ترین اتفاقات این کابینه اعطای امتیاز راه‌آهن از جلفا به تبریز و از صوفیان تا دریاچه ارومیه و کشف و استفاده معادن حریم راه به روسیه تزاری و دادن امتیاز راه‌آهن خرمشهر به خرم‌آباد و ساختن اسکله در جنوب به انگلستان بود. امتیازی که به روسیه بخشیده می‌شد برای برقراری موازنه با بریتانیا و مبتنی بر توافق این دو دولت در قرارداد ۱۹۰۷ بود که ایران را به مناطق نفوذ تقسیم کرده بود صورت می‌گرفت. با شروع جنگ جهانی اول میرزا محمدعلی خان از صدارت استعفا داد و در دولت مستوفی‌الممالک وزیر خودش، دوباره وزارت امور خارجه را برعهده گرفت و در دولت‌های مستعجل و ناتمام بعدی دوبار دیگر به‌عنوان صدراعظم انتخاب شد و کار مثبتی از پیش نبرد اما در اقدامی ناصواب سازمان پلیس جنوب را انگلیسی‌ها با نقض حاکمیت ایران در فارس و بوشهر راه انداخته بودند به رسمیت شناختن و در نهایت جای خود را به وثوق‌الدوله داد تا با قرارداد معروف ۱۹۱۹ زمینه‌های تحت‌الحمایگی ایران از سوی بریتانیا فراهم کند؛ قراردادی که با اعتراضات عمومی در ایران و جار و جنجال در اروپا لغو شد. در همین اعوان بود که پرنس میرزا محمدعلی خان علاءالسلطنه در سال ۱۲۹۷ بر اثر کپولت سن درگذشت و کارنامه سیاسی‌اش بسته شد.

دوستدار از طرف پلیس و بریگاد قزاق نسبت به سفارت شده است، دولت علیحضرت پادشاه انگلستان پس از دقت کامل به وضع مشخصی که از این بابت حاصل شده است، مطالب ذیل را طلب می‌نماید: اول قزاق و پلیس را از حوالی سفارت بردارند و متعرض رعایای انگلیس و سایر رعایا نشوند. دوم وزیر دربار از طرف علیحضرت شهریاری و وزیر امور خارجه از سوی دولت ایران هر دو با لباس رسمی به سفارت انگلیس در دارالخلافه آمده و رسماً عذر خواهی کنند. «چند روز بعد مارلینگ به وزیر خارجه انگلستان ادوارد گری نوشت: «علاءالسلطنه، وزیر امور خارجه از طرف دولت ایران و وزیر افخم، وزیر دربار از طرف علیحضرت شاه روز شنبه ۱۱ ژوئیه ۲۰ تیر برای جبران بی‌احترامی‌هایی که اخیراً نسبت به سفارت علیحضرت پادشاه انگلیس شده به‌طور رسمی حاضر شده و در محل سفارت ترضیه خواستند.»

صدارت عظمی

در اوضاع آشفتگی پس از استبداد صغیر نیز بارها به‌عنوان وزیر امور خارجه برگزیده شد اما مانند سایر کابینه‌ها مستعجل و کوتاه بود و اقدام شاخصی از او سر نبرد و چند دوره نیز وزیر فرهنگ و فوائد عامه بود تا اینکه پس از استعفای مصمص السلطنه از سوی نایب‌السلطنه به‌عنوان صدراعظم به مجلس معرفی شد. از جمله مهم‌ترین اقدامات دوره وزارت فوائد عامه او به تصویب رساندن قانونی بود که پانزده هزار تومان از عایدات اداره نمک را به اداره مدرسه حقوق و سیاسی تخصیص داد. همچنین در همین دوره وزارتش به‌عنوان سفیرکبیر فوق العاده به نمایندگی از ایران در تاجگذاری جورج پنجم، پادشاه انگلستان شرکت کرد.

علاءالسلطنه (نشسته سمت چپ) و ناصرالملک قراقرزلو (نشسته سمت راست) در لندن